Джерела нашого безсмертя

Клівленд, Огайо.
*В тому місті є незвичайні гор**о**ди(невеликі парки)*
різних націй (їх, мабуть, понад тридцять!),
які представляють свою культуру.
*Ці так звані культурні гор**о**ди є частиною*
великого Рокфелерського парку.
*Український культурний парк (гор**о**д)*
був заснований у 1939 році
як частина унікального проекту в Клівленді --
*федерації культурних гор**о**дів.*

Площа Рокфелерського парку становить 254 акри.
Він був подарований місту Клівленду
Джоном Рокфелером у 1896 році.

18 червня 2011 року. Нас троє в Українському культурному гор**о**ді: мій брат Микола Дармохвал, п. Нестор Шуст і я, Лариса Дармохвал, що понесе в Україну

пам'ять про Тих, що стали безсмертними,
пам'ять про Тих українських скульпторів,
що увіковічнили славу України,
пам'ять про Тих, хто подбав про створення цього гор**о**ду-парку.

Побачене схвилювало нас всіх. Під сонячним промінням -- синьо-жовтий прапор... Недалеко поруч -- напис "Україна" (англійською мовою), а далі, на арці, – тризуб.

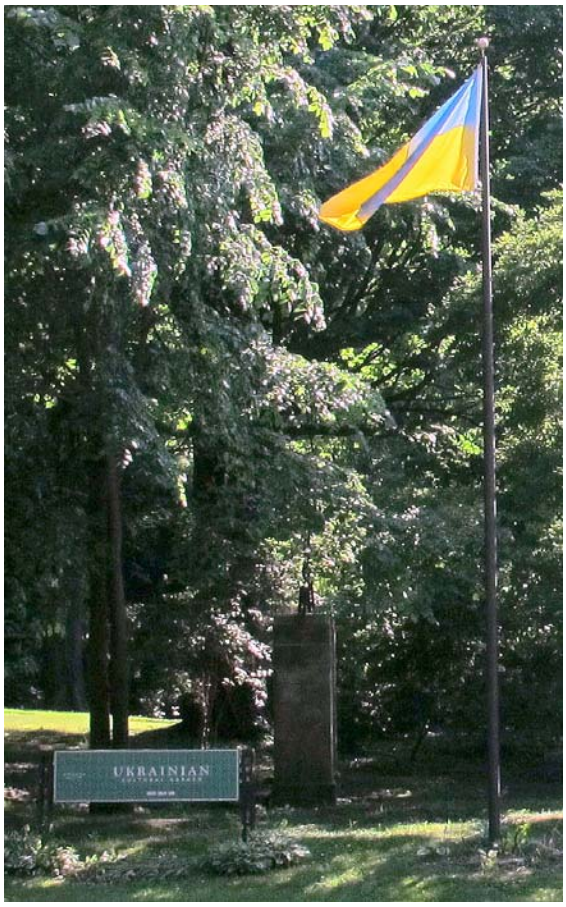

Ми входимо до славного Українського гор**о**ду культури... На невеликій площі, посередині, -- скульптура Лесі Українки... А дальше, в глибині городу, -- пам'ятник Володимиру Великому. Зліва є часнина городу, де під крислатими деревами стоїть пам'ятник Тарасові Шевченку. А справа від пам'ятника Лесі Українці знову бачимо іншу частину городу, де є бюст Івана Франка. Ці частини городу називають двориками.

Хто і коли творив скульптуру Лесі Українки?

Працювати над пам'ятником українській поетесі Михайло Черешньовський розпочав ще в 1960 році.

Усвідомити те, якою бачив митець Лесю Українку, її зовнішній вигляд та як хотів увіковічнити поетесу в бронзі, нам допомагають його листи. В одному з них він писав: "Це жінка під 30 літ. Глибокий спокій у виразі на лиці, з легким стурбуванням на чолі. Дивиться вона не на вас, а десь далеко. На плечах хустка, яку підтримує лівою рукою, а в правій руці, спущеній вниз, вона тримає забуту нею квітку. Чи може майстер мертвою глиною, а потім у

холодній бронзі виразити те все? Треба добре попрацювати, щоб почуття перенести на глину, хоч частково знайти спосіб, який може відтворити форму, що виражає бажання!"

У своїй роботі, за порадою Ізидори Косач-Борисової, скульптор використав світлину, зроблену в 1900 році, де Леся Українка зображена разом з Ольгою Кобилянською.

А створенню її духовного образу допоміг скульптору один з листів, який написала поетеса після смерті Сергія Мержинського.

Тому в образі Лесі Українки ми бачимо силу та спокій як наслідок великого терпіння.

Тому в образі Лесі Українки жива душа України, яка дає силу та снагу її народу творити своє майбутнє...

Урочисте відслонення пам'ятника відбулося 24 вересня 1961 року. На цьому великому святі були і сам митець, і сестра Лесі Українки Ізидора Косач-Борисова. Вінок до п'єдесталу пам'ятника поклали його ініціатори-замовники, а саме: Огайська філія Союз Українок Америки.

Так українська жінка поклонилася Лесі Українці на чужій землі.

Скульптор Михайло Черешньовський в образі Лесі Українки втілив і свою мрію про вільну самостійну Українську державу.

Важко сказати, які поетичні твори надихали митця під час праці над скульптурою Лесі Українки. Може, йому вчувалися й такі її поетичні рядки:

Доле сліпая, вже згинула влада твоя,
Повід життя свого я одбираю від тебе,
Буду шукати сама, де дорога моя!

А може...

І все-таки до тебе думка лине,
Мій занапащений, нещасний краю,
Як я тебе згадаю,
У грудях серце з туги, з жалю гине.
Сі очі бачили скрізь лихо і насилля,
А тяжчого від тебе не видали,
Вони б над ним ридали,
Та сором сліз, що ллються від безсилля...

Можливо, ці слова протесту та віри у прийдешній день додавали натхнення скульптору :

...Нехай же ми раби, невільники продажні,
Без сорому, без чести, -- хай же й так!
А хто ж були ті вояки одважні,
Що їх зібрав під прапор свій Спартак?

Та з певністю можна сказати, що не один раз тоді ж у думці митець-патріот повторяв свої мрії-бажання про вільний український народ словами Лесі Українки:

... Вільні співи, гучні, голосні
В ріднім краю я чути бажаю.

Саме ці рядки з поезії циклу “Сім струн” Лесі Українки Михайло Черешньовський викарбував на п’єдесталі, на якому стоїть безсмертна Поетеса у бронзі.
Безсмертна? Так!

Вона ж у "Лісовій пісні" словами Мавки про це говорить:

...І слово
уста мої німії ожило,
і я вчинила диво... Я збагнула,
що ***забуття не суджено мені***...

... Я в серці маю те, що не вмирає.

... А навколо буйна зелень високих дерев... І цвіт білий стиха падає на землю... І сонячний промінь блукає... І голубінь неба спливає маленькими білими хмаринками... А Вона стоїть непорушно, з високо піднятою головою... Якою була в житті, такою постала тут, в Клівленді, далеко від рідного краю, щоби будити думку українця, щоби не змовкло рідне слово...

Нас троє... Слухаєм тишу... Тільки в серці відлунюють Її поезії, вони оживають, летять у світи...

Поклін Тобі, мужня Українко! Тебе не скорила неволя. Тебе не схилила особиста недоля... Ти їх перемогла! І залишила нам все, про що співало і плакало Твоє серце. Ти достойна стояти поруч з Шевченком і Франком, поруч з князем Київської Русі.

Чи доносяться сюди співи гучні з України? Чи чуєш тихий голос сопілки, що лунає над Твоєю могилою, яку зовсім недавно, до Твого 140-літнього ювілею, сплюндрували вандали XXI століття? Чи чуєш голос тих, хто не кориться неправді, злу?..

Ти дивишся у далечінь...

На сумніви-питання є відповідь Твоя така:

...журба по ріднім краю
Навчить нас де і як його шукать.
Тоді покаже батько свому сину
На срібне марево у далині
І скаже: "Он земля твого народу!
Борись і добувайся батьківщини,
Бо прийдеться загинуть у вигнанні
Чужою-чуженицею в неславі...

Пам'ятник Лесі Українці в Українському культурному городі
Статуя Лесі Українки, бронза, основа -- мармур, рік створення 1961
Скульптор Михайло Черешньовський
Уфондовано Союзом Українок Америки

Фотографії Миколи Дармохвала, 18 червня 2011 року

... Повертаюсь до того часу, коли відбулося урочисте відкриття Українського культурного гор***о***ду в Рокфелерському парку в 1940 році. Його великою славою стали три бюсти з бронзи: князя Володимира Великого, Тараса Шевченка та Івана Франка. Їх автор -- відомий скульптор Олександр Архипенко. Замовником пам'ятників були Українські з'єднані організації у Клівленді.

В середині сімдесятих років, коли в Америці відбулися заворушення, різні бунти, у майже всіх культурних городах, в тому числі в українському, було вчинено акти вандалізму. Злочин, здійснений вандалами XX століття, дуже важкий. Зникли, мабуть, назавжди два бюсти з бронзи, зокрема: князя Володимира Великого і Тараса Шевченка. А це ж була робота скульптора світової слави!..

Правда, тоді було врятовано тільки бюст Івана Франка, який забрала міська влада до сховища і в 2001 році повернула її власнику -- українській громаді у Клівленді. Оригінал роботи О. Архипенка, тобто єдиний збережений бюст Івана Франка у бронзі, що стояв з 1940 року в Українському культурному городі, тепер представлений для огляду відвідувачам Українського музею-архіву у м. Клівленді.

Роботу над створенням бюстів Тараса Шевченка та Івана Франка для Українського культурного городу скульптор Олександр Архипенко розпочав заздалегідь.

Спочатку він зробив бюсти Шевченка і Франка з гіпсу. Ці гіпсові скульптури зберігаються в Українському музеї-архіві (м. Клівленд).

Саме з цих двох гіпсових бюстів київський скульптор Євген Прокопів зробив зі скловолокна копії для Українського культурного городу і які були встановлені там українською громадою в День Єдиного Світу в 2001 році.

Ось як про це пише Олена Погребинська, делегат Українського городу: "Понад 35 років Український город був майже пустий, тільки одна скульптура Лесі Українки лишилась від усього парку. Сьогодні всі скульптури стоять на п'єдесталах. Це була моя мрія -- поставити всі скульптури на їхні оригінальні місця. Шість років пройшло з часу пошуків, але тепер всі скульптури знову прикрашають наш парк...

Всі скульптури, крім Лесі Українки, є копії і виготовлені зі скловолокна (fiberglass). Копії вироблені видатним американсько-українським скульптором Євгеном Прокоповим. Але робота не закінчена, наступний крок є відновити всі барельєфи, які також зникли з городу..."

... Чим довше стоїш біля пам’ятника Володимиру Великому, тим краще розумієш красу незвичайного витвору митця, пізнаєш велич князя Київської Русі, який благословить Україну, її народ. “З Богом!” – промовляє вся його постать.

Погруддя князя Володимира Великого, бронза, 1940 рік
Скульптор Олександр Архипенко
Уфундовано Українськими злученими організаціями Клівленду

Копія зі скловолокна, створена за світлиною оригінала, перші роки XXI століття
Скульптор Євген Прокопів
Український культурний город, Клівленд

Фотографії Лариси Дармохвал і Миколи Дармохвала, 18 червня 2011 року

... Засни, моє серце, навіки засни,
Невкрите, розбите, -- а люд навісний
Нехай скаженіє... Закрий, серце, очі...

І зупинився спочить на хвилину, задивився ... І застиг у бронзі під рукою митця.
А думка сверлить мій мозок...
То ж нехай слова Шевченка впадуть на тебе, на мене. Щоб ми відчули Його зболену душу, Його вічну надію:

... О слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Може, долею ясною зацвіте мій край!

Погруддя Тараса Шевченка, бронза, 1940 рік
Скульптор Олександр Архипенко
Уфундовано Українськими злученими організаціями Клівленду

Копія зі скловолокна, 2001 рік
Скульптор Євген Прокопів
Український культурний город, Клівленд
Фотографії Миколи Дармохвала, 18 червня 2011 року

У рідному Львові, на Личаківському цвинтарі, стоїть Іван Франко з молотом в руках, щоби розбити останню *сю* скалу... І тут, далеко від рідної землі, він постав у бронзі з великою вірою “в силу духа”, “в день воскресний”, бо недарма “стільки сердець горіло ... найсвятішою любов’ю” до свого народу, бо недарма “край ... весь политий кров’ю ... борців”.

Тож придивімся пильно в його обличчя. Чи бачите той “вогонь в одежі слова” в очах поета? Чи бачите його останній, написаний у вічність, заповіт свому народу?

Погруддя Івана Франка, бронза, 1940 рік
Скульптор Олександр Архипенко
Уфундовано Українськими злученими організаціями Клівленду

Копія зі скловолокна, 2001 рік
Скульптор Євген Прокопів
Український культурний город, Клівленд

Фотографії Лариси Дармохвал і Миколи Дармохвала, 18 червня 2011 року

Дякуючи інформації, отриманої від п. Андрія Фединського, директора-емерита, головного науковця Українського музею-архіву в м. Клівленд, можу ствердити, що пам'ятник князю Володимиру Великому фактично не є копією самого бюста роботи О. Архипенка. Він створений тим же талановитим скульптором Євгеном Прокоповим, що і копії скульптур Тараса Шевченка та Івана Франка. Тільки для своєї праці над бюстом Володимира Великого він мав лише знимку пам'ятника, який колись стояв тут, в Українському культурному парку (городі), та був знищений вандалами.

Також від п. Андрія Фединського я дізналась, де були встановлені барельєфи в культурному городі та хто був, ймовірно, зображений на них.
Отже, колись був вхід до Українського культурного городу через арку. Вона заслуговує уваги. Арка металева, цікавої філігранної роботи, вгорі -- тризуб. З двох сторін арки -- об'ємні два кам'яні стовпи. На одному був із бронзи барельєф Богдана Хмельницького, на другому -- Михайла Грушевського (мабуть).

Колишній парадний вхід до Українського культурного городу

Фотографія Миколи Дармохвала, 18 червня 2011 року

Ось так українська громада увіковічнила історію та культуру України на чужій землі. І тепер вона щиро дбає, щоб ніколи не згас Її вогонь слави. Тут, де з високих зір сходить на нас дух Володимира Великого, ми черпаємо сили з джерел нашої безсмертної культури. Тут ми бачимо себе, пізнаємо своє "я" – високе від природи, що не гнеться, не корчиться і не плазує.

Я вдячна голові округи СУА Огайо п. Іванці Шкарупі за розповідь про пам'ятники в Клівленді; п. Андрієві Фединському за інформації щодо історії Українського культурного городу; п. Несторові Шусту, який показав цей унікальний куточок України на чужині; братові Миколі Дармохвалу за ті хвилини щастя.

Лариса Дармохвал
Україна, м. Болехів